

(צילום: shutterstock)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2019/03/18/9129075/91290680991397640360no.jpg>)

כמו שכתוב במגילת אסתר, הוא מלך על 127 מדינות, היה לו הרמון והוא אהב מסיבות?

"127 הוא מספר טיפולוגי. הוא מלך על 23 מדינות ובהן המון מחוזות. במגילה נכתב שהוא מלך מהודו ועד כוש, ובפועל הוא אכן מלך ממדי בצפון איראן ועד פרס בדרום איראן, הוא שלט בדרום-מזרח עד הודו ועד כושיה בדרום-מערב. ארץ ישראל שכונתה 'פחוות יהודה' לא מוזכרת כי היא לא הייתה חשובה, אלא רק חלק מסוריה שאפילו לא נחשבה כמדינה אלא כמחוז.

"אכן, כמו שנכתב במגילה, המלך אחשוורוש עשה משתה בשנה השלישית. מה שלא נכתב זה שעד אז הוא היה עסוק במלחמות מול בבל ומצרים ודיכא את המרד נגדו. המשתה הגדול אכן היה בשושן, בירת מדינת עילם, שהייתה בירת החורף של הממלכה, והחגיגה נמשכה 180 יום, שזה הזמן שהמלך שהה בשושן. בחצי השני של השנה הוא היה באחמתא (המדאן), בירת מדי. בכל יום מימי המשתה 15 אלף איש סעדו על שולחן המלך, ומאות בעלי חיים ממין זכר קיפחו את חייהם כדי להאכיל את הסועדים".

בחירת המלכה, לעומת זאת, מעט שונה ממה שמוכר לנו מהמגילה. "הפרק הראשון של המגילה אכן מעוגן בהיסטוריה. מה שלא מסתדר הוא תיאור תחרות היופי 'מלכה נולדת'. לאחשוורוש היה הרמון מלא נשים, אבל לא ככה בחרו מלכה באותה התקופה", מסבירה עילם גינדין.

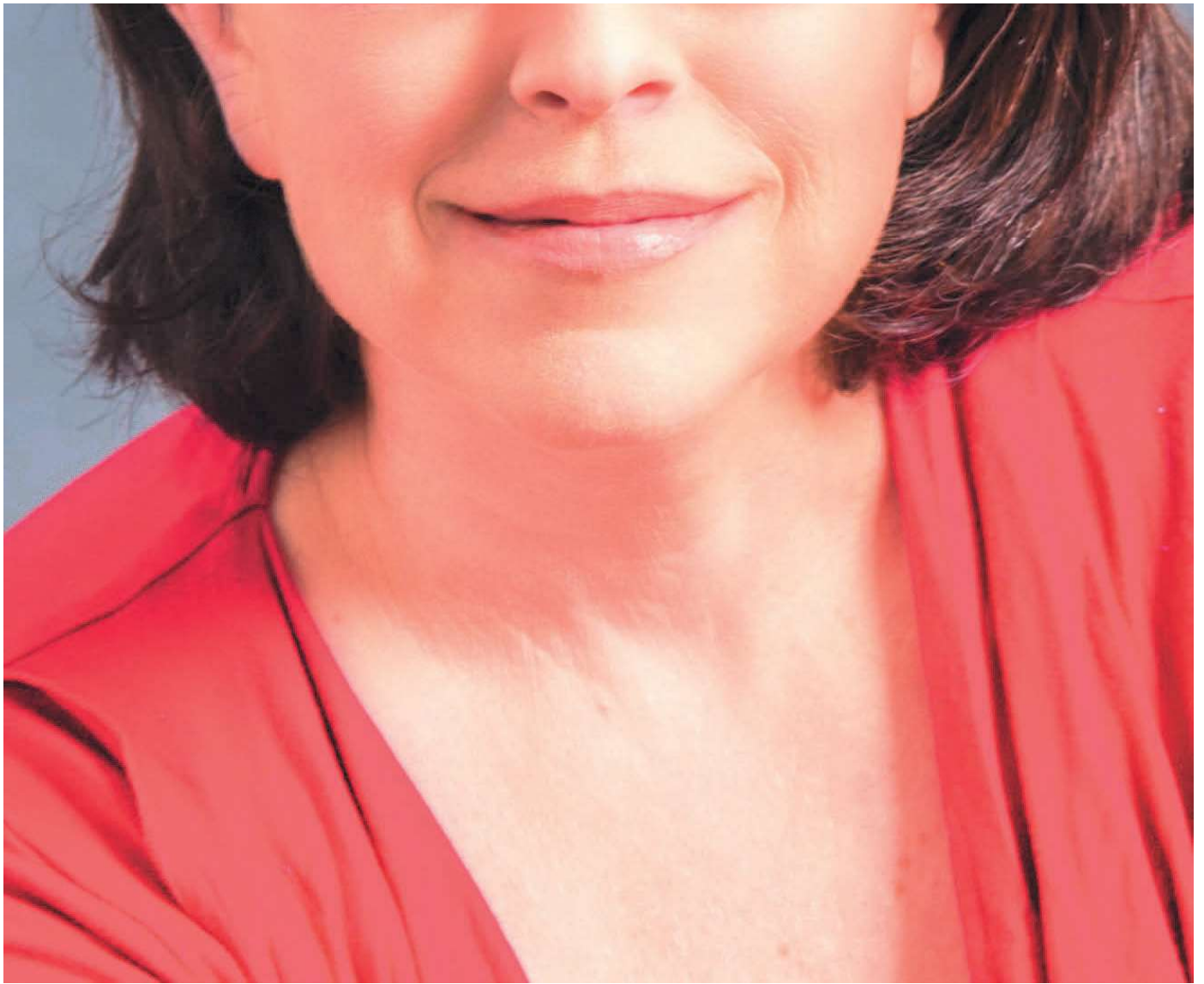
"לפני שדריוש עלה לשלטון, הצילו שבעה אצילים פרסים את פרס מידי ממלכת מדי. השלטון כמעט הופל אז אחרי שנערה שהייתה נשואה למלך הופעלה על ידי אביה. וכן, גם זה מזכיר את המגילה. בעקבות ניסיון ההפיכה הוחלט שצורת השלטון הטובה ביותר היא מונרכיה, וכדי לכבד בכל זאת את ששת האצילים האחרים נקבע שהמלך יכול היה לבחור רק בת של אחת משבע משפחות האצולה הפרסיות. אחשוורוש התחתן עם אמסטריס, ששמה נשמע כמו אסתר, אבל יהודייה היא לא הייתה".

מאחורי המסכה

כשהיא לא מתחוצצת בין הרצאות על פורים, ד"ר עילם גינדין מרצה במרכז האקדמי שלם ובמרכז עזרי לחקר איראן והמפרץ הפרסי. "אני בונה גשרים בין עם ישראל לעם האיראני, ופוקחת עיניים בשני הצדדים כדי לגלות שבצד השני נמצאים בני אדם בדיוק כמונו", היא אומרת על עצמה. את הגשרים הללו היא בונה בין היתר באמצעות הפודקסטים שלה, "איראניום מועשר" ו"איראן בקטן", והספרים שהוציאה בנושא. האחרון שבהם, שיצא לפני ארבע שנים, נקרא "מגילת אסתר – מאחורי המסכה".

עילם גינדין, בלשנית, מנתחת בספר זה לא רק את סיפור המגילה, אלא גם מילים רבות המופיעות שם - כאלה שמשמעותן לא מוכרת גם לאנשים דתיים שקוראים במגילה מדי שנה. תהיתם פעם, למשל, מהי אותה רצפה שכללה "זר וסוחרת", ושעליה נערך המשתה של אחשוורוש? מתברר שבפרסית עתיקה זהב מכונה "זרניה", ובשפה המדית זהב מכונה "זר".

"פוקחת עיניים בשני הצדדים". דר תמר עילם גינדין (צילום: ישראל הדרי)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2018/04/23/8486759/4.jpg>)

במהלך הרצאה שהעבירה בבית אבי חי שבירושלים העניקה עילם גינדין פירוש גם למשפט "השתייה כדת אין אונס", שנאמר על משתה אחשוורוש. "פירוש המילה 'דת' בפרסית עתיקה היא חוק. באותה תקופה החוק היה שצריך לשתות יין, אבל באחריות המלך היה לאכוף את החוק כדי שלא יאנסו אנשים לשתות בניגוד לרצונם אם זה מזיק להם.

"כל המגילה מלאה במשחקי מילים. בקטע שבו מתוארת החלפת ושתי נכתב 'ומלכותה ייתן המלך לרעותה הטובה ממנה'. המילה הפרסית 'והישתי' פירושה 'הטובה ביותר', וזה מהדהד את המלחמה של שאול בעמלק. הנביא שמואל אמר לו 'קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך'."

קברי אחשוורוש ודריווש באיראן (צילום: shutterstock)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2019/03/18/9129112/91290670980100980664no.jpg>)

לטובת מי שזוכרים משיעורי התנ"ך ששאלו חי יותר מ-500 שנים קודם לכן, מסבירה עילם גינדין כי מדובר בסגירת מעגל היסטורית. לדבריה, בספר שמות מתואר כיצד תקף עמלק את עם ישראל לאחר שיצא ממצרים. בשל חומרת המקרה, הבורא מצווה להשמיד את עמלק, ושאל, שמחליט לפגוע רק בחלק מהעמלקים, נענש ומאבד את מלכותו. "מגילת אסתר מתארת את סגירת המעגל ההיסטורית - מרדכי מתואר כאיש ימיני, כלומר צאצא של שבט בנימין כמו שאל. הוא גם מתואר כצאצא של קיש, אביו של שאל. המן מכונה במגילה האגני, כלומר מצאצאי אגג, אותו מלך עמלקי ששאל חס על חייו.

"במגילה מתואר כיצד מרדכי לא השתחוה להמן, כמו בנימין שלא השתחוה לעשיו, ועל פי התורה עמלק היה הנין של עשיו. כלומר, כל סיפור המגילה מסיים את אותו מאבק בעמלק, שהתחיל בספר שמות ומסתיים במגילת אסתר. מאותו רגע עמלק לא מוזכר עוד במקורות יהודיים, וזו הסיבה שמגילת אסתר נכללה לבסוף ב'כתובים' - חלקו השלישי של התנ"ך. למרות שכמו שמתואר במסכת מגילה שבתלמוד הבבלי, חלק מהחכמים לא היו מרוצים ממרדכי ואסתר ולא רצו לכלול את המגילה בתנ"ך. אבל המלחמה בעמלק מוזכרת בתורה, מוזכרת בנביאים בספר שמואל, ועם הכללתה בכתובים המעגל נסגר."

מלך ליום אחד

מלבד המגילה והמשתה, מתברר שישנם מנהגים נוספים בפורים שהושפעו מהתרבות הפרסית. בראש השנה הפרסי שחל במרץ, סמוך לפורים, נוהגים הפרסים לשלוח מנות מזון איש לחברו - בדומה למשלוחי המנות המוכרים לנו.

המשתה הפך למסיבה. פורים בתל אביב (צילום: מוטי קמחי)

(<https://images1.ynet.co.il/PicServer5/2018/03/02/8381508/838149101004100980620no.jpg>)

מנהג פחות מוכר, שקיים בישיבות זה מאות שנים, הוא למנות "רב פורים". במסגרת מנהג זה נהוג לבחור בחור ישיבה שאיננו ידען מופלג, והלה הופך ביום אחד לרב חשוב שכולם חולקים לו כבוד. למנהג הזה, מספרת עילם גינדין, יש גרסה קצת פחות נעימה.

"בתרבויות העתיקות האמינו שהעולם בסכנה, וכדי שהסדר יחזור צריך להרוג את האל. במיתולוגיה השומרית האל תמוז ירד לשאול, הנוצרים האמינו שהרגו את ישו, ובעמים אחרים אמרו 'נהרוג את המלך', שהוא הנציג של האל עלי אדמות. אבל די לא מקובל להרוג את המלך, ולכן בחרו מישהו שניידון למוות ואז מינו אותו למלך זמני. בזמן הזה הוא נהנה מאוד, אבל בסוף החגיגה הוא הוצא להורג. כיום המנהג למנות מלך ליום אחד קיים בתרבויות שונות, אבל כמובן בלי להרוג אותו - ולכן גם את רב פורים לא הורגים".